

Driva på policy för en hållbar återföring av växtnäringsämnen tillbaka till livsmedelsproduktionen – gemensamma policybudskap

Därför vill se en hållbar återföring av växtnäringsämnen tillbaka till livsmedelsproduktionen:

- Vi stödjer Miljömålsberedningens bedömning att det behövs ett långsiktigt och samordnat arbete för att minimera problemet med övergödningen av kust och hav genom att bland annat styra mot cirkulära flöden av fosfor och kväve samt öka återföringen av växtnäringsämnen tillbaka till livsmedelsproduktionen.¹
- En långsiktigt hållbar livsmedelsförsörjning förutsätter också att växtnäring tas till vara som en värdefull resurs som hanteras i mer cirkulära flöden.
- Inom ramen för dagen avloppssystem, kompletterat med förbränning med fosforutvinning samt utvinning av kväve ur rektvatten, kan upp till ca 20% av kvävet och ca 90% av fosfor som kommer till reningsverken återföras till åkermark. Det kan jämföras med att dagens återföring på ca 9% av kvävet och ca 40% av fosfor.²
- Om hela Sveriges avloppssystem successivt skulle byggas om till ett system som källsorterar allt toalettavlopp, skulle en närmare 100% återföring av både kväve och fosfor från toalettavfallet vara möjlig. Även kalium och andra näringsämnen skulle då också kunna återföras.³
- Recirkulerade avloppsfraktioner skulle kunna ersätta upp till ca 25% av mineralkvävet och ca 36% av mineralfosfor som idag används i lantbruket. Om vi lägger till potentialen för en ökad återföring av matavfall från hushåll, restauranger, storkök, slakterier och livsmedelsindustrin skulle vi i framtiden kunna ersätta ca 29% av det mineralkväve och ca 41% av den mineralfosfor som användes 2018/19.⁴
- En hållbar återföring av växtnäringsämnen från avlopp och livsmedelsavfall förutsätter att återföringen kan ske utan att skada människors eller miljöns hälsa, vare sig på kort eller lång sikt, och därmed vara förenlig med Sveriges miljömål för en giftfri miljö. Samhällets nuvarande användning av miljö- och hälsofarliga kemikalier som hamnar i våra avlopp och i vårt livsmedelsavfall försvårar en säker återföring av växtnäringsämnen.
- Återföringen av växtnäringsämnen från avlopp och livsmedelsavfall måste också ske på ett sätt som inte skadar livsmedelsproduktionens konkurrenskraft.

¹ Miljömålsberedningens delbetänkande "Havet och människan", SOU 2020:83.

² Ett friskare Östersjön och en mer cirkulär livsmedelskedja – hur tar vi oss dit, Baltic Stewardship Initiative, 2021).

³ Som ovan.

⁴ Som ovan.

Vi uppmanar regeringen att göra följande för att styra mot en hållbar återföring av växtnäring tillbaka till livsmedelsproduktionen:

Kort- och långsiktiga mål för återföring av växtnäring till livsmedelsproduktionen

1. Besluta om ett långsiktigt mål om nära 100% återföring av fosfor och kväve från avlopp till livsmedelsproduktion. Det är nödvändigt att sätta upp ett långsiktigt mål som inte begränsas av dagens system och tekniker. Detta är särskilt viktigt då återföringen av växtnäring inte får ske på bekostnad av Sveriges miljömål för en giftfri miljö.

2. Besluta om ett etappmål om ökad återföring av fosfor och kväve till livsmedelsproduktion. *Vi stödjer Miljömålsberedningens och Delegationen för cirkulär ekonomis förslag* att regeringen beslutar om etappmål som innebär att till 2030 ska återföringen av använd fosfor och kväve till livsmedelsproduktion vara minst 50 procent av fosfor och 15 procent av kväve från avlopp. Återföringen får dock inte ske på bekostnad av Sveriges miljömål för en giftfri miljö.

Utfasning av miljö- och hälsofarliga ämnen

3. Driva på EUs arbete kring utfasning av miljö- och hälsofarliga ämnen. Antalet kemiska ämnen som används i samhället är mycket stort och för många av ämnena råder fortfarande brist på kunskap om effekter, användning och exponering. Enligt Eurostat används i dag mer än 200 miljoner ton farliga kemikalier per år i Europa.⁵ Sveriges regering måste därför aktivt driva frågan om utfasning av miljö- och hälsofarliga ämnen inom EU.

4. Ge Naturvårdsverket i uppdrag att koordinera det nationella uppströmsarbetet och säkra en central kompetens- och stödfunktion för avloppsfrågor och resurser i kretslopp. *Vi stödjer betänkandet Hållbar slamhantering 2020:3 samt Delegationen för cirkulär ekonomis förslag* att Naturvårdsverket får ovan uppdrag av regeringen.

En utveckling av system och tekniker som möjliggör en omfattande och säker återföring av växtnäring

5. Ge Boverket och Naturvårdsverket ett gemensamt uppdrag att utreda hur en successiv övergång till ett källsorterande avloppssystem kan gå till. Ett källsorterande system gör det möjligt att återvinna så gott som all växtnäring från toalettavfallet samtidigt som man kan undvika att den kontamineras med de miljö- och hälsofarliga ämnen som finns från andra avloppsflöden. Ett existerande exempel är Helsingborgs stads införande av ett nytt källsorterande system för insamling och hantering av mat- och toalettavfall vilket ökar möjligheten att återföra växtnäring, minskar utsläppen av gödande ämnen till recipienten samt minskar klimatpåverkan.

6. Ge Jordbruksverket, Naturvårdsverket, Energimyndigheten, Tillväxtverket, Vinnova och Formas ett gemensamt uppdrag att ta fram förslag på hur stallgödsel, avloppsvatten och avloppsslam samt matavfall kan utvecklas till högvärdiga resurser. *Vi stödjer Miljömålsberedningens förslag* att ovan myndigheter får ett gemensamt uppdrag att ta fram förslag på hur stallgödsel, avloppsvatten och avloppsslam samt matavfall kan utvecklas till högvärdiga resurser som kan ersätta jungfrulig mineralgödsel.

⁵ Framtidens kemikaliekontroll - Hantering av kombinationseffekter och gruppvis bedömning av ämnen. Betänkande av Utredningen om Kombinationseffekter och gruppvis hantering av ämnen, SOU 2019:45.

7. Utredda ett införande av ett stöd för utveckling av och investering i ny teknik för återföring av kväve och andra näringsämnen från avloppsvattnet. *Vi stödjer Delegationen för cirkulär ekonomis förslag* att regeringen bör utreda ett införande av ovan stöd med möjlighet till bidrag för förstudier, pilotförsök och fullskaleförsök avseende återvinning av kväve och andra näringsämnen från rejektvatten och källsorterande strömmar. Om kväve i avloppsvatten kan utvinnas minskas klimatpåverkan kraftigt vid reningen av kvävet i reningsverket då konventionell rening leder till utsläpp av lustgas.

Regelverk och ekonomiska incitament som stödjer en hållbar återföring av växtnäring

8. Ge Naturvårdsverket och Kemikalieinspektionen i uppdrag att regelbundet göra nya riskvärderingar samt uppdatera regelverk av farliga ämnen i avloppsvatten, slam samt produkter från dessa. Oavsett vilka fraktioner av växtnäring från avlopp utsorterat organiskt avfall som tillåts återföras till livsmedelsproduktionen måste gjorda riskbedömningar och regelverk, inklusive gränsvärden, uppdateras regelbundet i ljuset av ny forskning och annan kunskapsutveckling.

9. Driva på EU så att EU-lagstiftningen för gödselmedel styrs av växtnäringens kvalitet och inte dess ursprung. Som det ser ut idag så utgår EU-lagstiftningen om gödselmedel ifrån ursprung och inte dess kvalitet. Dagens bestämmelser om tillhandahållande på marknaden av EU-gödselprodukter för konventionell odling innehåller inte kategorier för till exempel slam eller avloppsvatten. EU-förordningen om ekologisk produktion medger inte gödsling med näringsämne som har sitt ursprung från avlopp eller urin från människor. Även för djurfoder är det strikta regler att näringsämnen inte får ha ursprung från human- eller industriavlopp.⁶

10. Tillsätta en utredning om kvotplikt för återvunnen fosfor och återvunnet kväve i mineralgödsel. *Vi stödjer Miljömålsberedningens och Delegationen för cirkulär ekonomis förslag* om att regeringen ska verka för en europeisk utredning om kvotplikt för återvunnen fosfor och återvunnet kväve i mineralgödsel. Utredningen bör även omfatta hur en dylik kvotplikt kan finansieras på ett sätt som inte påverkar det svenska lantbrukets konkurrenskraft negativt.

11. Tillsätta en utredning om ett certifieringssystem för klimatsmart återvunnet kväve. *Vi stödjer Delegationen för cirkulär ekonomis förslag* om att regeringen bör ge lämplig myndighet i uppdrag att utreda ett certifieringssystem för klimatsmart återvunnet kväve. Som Delegationen framhåller sker kvävereningen idag med hjälp av en bakterieprocess där 0,1–10% av kvävet avgår som starkt klimatpåverkande lustgas men det utvecklas nu metoder för att kunna återvinna kväve direkt från vattnet, utan bakterier, till en mineralgödselprodukt utan risk för bildning av lustgas.

12. Utredda och lägga fram förslag på ytterligare ekonomiska incitament i livsmedelskedjans alla led för att återföra växtnäring till lantbruket. En förutsättning för en ökad återföring av växtnäring är att det finns ekonomiska incitament i livsmedelskedjans *alla* led, från företag som saluför återvunna gödselprodukter, till lantbrukaren och livsmedelskedjans övriga aktörer. Det behövs en ordentlig genomlysning i syfte att identifiera effektiva styrmedel utöver ovan föreslagna kvotplikt samt certifieringssystem. Förslagen måste beakta och väga in risker kopplat till innehållet av miljö- och hälsofarliga ämnen i den återförda växtnäringen.

⁶ Miljömålsberedningens delbetänkande "Havet och Människan, SOU 2020:83

Företag och organisationer som står bakom ovan budskap:

- *Coop*
- *EasyMining Sweden*
- *Forskargruppen kretsloppsteknik, SLU*
- *Lantbrukarnas Riksförbund LRF*
- *Lilla Harrie Valskvarn AB, Pågen*
- *Ragn-Sells*
- *Svenskt Vatten*
- *Sveriges Spannmålsodlare (SpmO)*
- *The Absolute Company*
- *Världsnaturfonden WWF*
- *Yara*

Baltic Stewardship Initiative är et projekt finansierat med stöd av
EUs Landsbygdsprogram via Jordbruksverket

